

*Дуфенюк О. М.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1
Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ*

БАЛАНС У ДИХОТОМІЇ «ОСВІТА – ПРАКТИКА» В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття є продовженням циклу публікацій, присвячених проблематиці балансу у кримінальному провадженні. Цього разу у фокусі дослідницької уваги баланс в дихотомії «освіта – практика». В основі цього балансу лежить юридична аксіома: система кримінального правосуддя не буде ефективною без залучення значних інтелектуальних ресурсів та якісної освітньої підготовки персоналу органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Метою статті є виклад авторської концепції розуміння структури компетентності суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності як однієї із важливих умов досягнення балансу в системі «освіта – практика», що актуалізується в рамках кримінального провадження. У першій частині статті окреслено сторони, які зацікавлені у якісній професійній освіті правників. Стейкхолдери розділено на чотири категорії: (1) здобувачі юридичного фаху і практикуючі юристи; (2) роботодавці; (3) учасники кримінального провадження; (4) демократичне суспільство. У другій частині пояснюється зміст компетентнісного підходу та продемонстровано плюралізм дефініцій концепту «компетентність». У третій частині запропоновано концепцію базової структури компетентності суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності, до структурних компонентів якої віднесено: (1) когнітивну компетентність; (2) операційну компетентність; (3) комунікативну компетентність; (4) криміналістичну компетентність; (5) психологічну компетентність; (6) інформаційно-аналітичну компетентність; (7) адаптаційну компетентність; (8) прогностичну компетентність; (9) рефлексивну компетентність. У завершальній частині статті зроблено висновок, що дисбаланс у дихотомії «освіта – практика» може бути детермінований хибними стратегіями в освітньому процесі, його переваженням нерелевантними навчальними дисциплінами, відсутністю розуміння актуальних потреб правозастосовної діяльності в умовах сучасних викликів тощо. Як результат, це приводить до соціально шкідливих наслідків у вигляді проблем в реалізації визначених законом функцій; прийняття помилкових процесуальних рішень; недоліків проведення процесуальних дій та застосування законодавства; втрати довіри суспільства до системи кримінального правосуддя. Додатково підкреслено, що формула професіоналізму суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності не вичерпується наявністю тільки компетентностей, а передбачає також високу мотивацію до професійної діяльності, а також наявність розвинених професійно важливих якостей.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінально-процесуальна діяльність, юридична освіта, професійна підготовка, компетентність персоналу, органи досудового розслідування, прокуратура, суд.

Постановка проблеми. Система кримінального правосуддя не буде ефективною без залучення значних інтелектуальних ресурсів та якісної освітньої підготовки персоналу органів досудового розслідування, прокуратури та суду. З огляду на це, наукового обґрунтування потребують питання, пов'язані з забезпеченням балансу в дихотомії «освіта – практика». Йдеться про механізми досягнення рівноваги у запитах зацікавлених сторін (стейкхолдерів) і можливостях закладів освіти задоволення їх очікувань; відповідності освітнього процесу підготовки суб'єктів процесуальної діяльності (слідчих, дізнавачів, детективів, прокурорів, слідчих суддів та суддів) міжнародним стандартам та глобальним тенденціям в освітньому просторі (впровадження інтерактивних методів навчання, принципу безперервності навчання, посилення ролі самоосвіти т.д.); узгодження дидактично-методичного забезпечення освітніх компонентів із актуальними потребами практики кримінального провадження, формування структури компетентностей суб'єктів процесуальної діяльності з урахуванням сучасних викликів та вимог правозастосовної діяльності. Враховуючи значущість правничої освіти для реалізації завдань кримінального провадження, логічним та актуальним є обрання питання компетентності уповноважених суб'єктів предметом наукового дослідження.

Стан дослідження. Наукові джерела, які складають основу дослідження балансу освіти та практики, що актуалізується у кримінальному провадженні, можна розділити на три групи. До першої групи відносяться наукові праці, які присвячені загалом *проблематиці освітньої підготовки юристів* (П. Біленчук [1], І. Зошій [2], І. Івашкевич [3], Р. Калюжний [4], А. Мудрик та О. Кихтюк [5], Л. Насіленко [6], П. Ситник [7], О. Федоренко [8] та ін.). До другої групи відносяться публікації, предметом яких становили напрямки *спеціалізованої підготовки фахівців* органів досудового розслідування (О. Топчій [9]), органів прокуратури (В. Загородній [10], І. Козьяков [11], В. Куц [12], О. Томєєв [13] та ін.), суду (Є. Бурмака [14], А. Костенко [15], М. Оніщук [16], О. Потильчак [17], Т. Фулей [18], М. Цуркан [19; 20] та ін.). Окрему групу джерел можна сформулювати, взявши за критерій поглиблений *розвиток окремих компетентностей*, зокрема, психологічної компетентності (В. Ступенко [21]), комунікативної компетентності (О. Калита [22], А. Коструба [23], М. Ценко [24], Г. Яворська [25]), інформаційно-комунікативної компетентності (А. Бочевар [26]); конфліктологічної компетентності (А. Жданюк [27]); стратегічної компетентності (О. Писаревська [28]); інформаційно-аналітич-

ної компетентності (О. Бескровний, С. Тернов [29]); криміналістичної компетентності (В. Бахін та П. Цимбал [30]) та ін.

Поділяючи прагнення вказаних авторів створити наукове підґрунтя для якісної професійної підготовки персоналу органів досудового розслідування, прокуратури та суду, не можна втім підтвердити вичерпність розроблених положень, що стимулює продовження дискурсу у цьому напрямку.

Метою статті є виклад авторської концепції розуміння структури компетентності суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності як однієї із важливих умов досягнення балансу в системі «освіта – практика», що актуалізується в рамках кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. Стейкхолдери якісної правничої освіти. Сторони, зацікавлені у досягненні балансу в дихотомії «освіта – практика», можна диференціювати на чотири категорії.

Стейкхолдери першого рівня – це здобувачі юридичного фаху і практикуючі юристи. Сучасна юридична освіта, як підкреслює Р. Каложний, має гарантувати випускнику конкурентоспроможність у сфері професійної діяльності в умовах перманентних змін, що відбуваються на теперішній час у світі: трансформується структура суспільства, система соціальних цінностей, підвищуються вимоги до рівня професіоналізму [4, с. 195]. Разом з тим, слід підкреслити, освітні центри мають обов'язок створити сприятливе освітнє середовище і забезпечити якісний освітній процес, але й від здобувача залежить значною мірою реалізація завдання набуття важливих компетентностей та професійних якостей. У науковій доктрині існує єдність розуміння важливості мотивації здобувачів юридичного фаху, майбутніх суб'єктів процесуальної діяльності [3, с. 10; 7, с. 195; 31, с. 9; 32, с. 22]. І. Зошій наводить висновки одного з досліджень, які доводять, що результати, яких досягає людина у житті, на 70 % залежать від мотивів, які спонукають її домагатися поставлених цілей [33, с. 5]. Отже, особливістю цієї категорії зацікавлених осіб є їх особистий значний внесок та вплив на досягнення позитивного результату.

Стейкхолдери другого рівня – це роботодавці, тобто органи досудового розслідування, прокуратури та суду, які зацікавлені у формуванні інтелектуального ядра відповідного органу державної влади, здатного якісно та ефективно виконувати завдання, визначені законодавством. До молодих фахівців-юристів роботодавці ставлять вимоги, які стосуються як юридичної освіченості (загальної та спеціальної), так і соціокультурної компетентності (адаптованості, комунікативності і т.д.) [24, с. 43-44]. Особливістю цієї категорії зацікавлених осіб є доволі поширене химерне уявлення, що вчорашній випускник юридичного факультету відразу може якісно виконувати професійні обов'язки, хоча інколи це об'єктивно неможливо, про що докладніше йтиметься далі.

Стейкхолдери третього рівня – це учасники кримінального процесу, які безпосередньо контактують із суб'єктами процесуальної діяльності в рамках кримінального провадження і які зацікавлені у комунікації із компетентним персоналом (не беремо до уваги ті виняткові випадки, коли учасник зацікавлений у некомпетентності суб'єкта процесуальної діяльності, щоби використати цей факт для реалізації власного приватного інтересу).

Стейкхолдери четвертого рівня – це демократичне суспільство, яке зацікавлене у функціонуванні системи кримінального

правосуддя як гаранта верховенства права та справедливості, що досягається через ефективне виконання завдань, визначених ст. 2 КПК України. У демократичній, правовій державі суспільство чутливе до несправедливості, до непрозорості та упередженої діяльності правоохоронних та судових органів. Невиправдані очікування часто приводять до фрустрації та критики не просто освітнього процесу підготовки правників, але й загалом інституційної інфраструктури кримінального провадження, оскільки наслідки некомпетентності одного працівника часто екстраполюються на цілий орган (службу, відділ).

Зклади юридичної освіти у відповідь на запити стейкхолдерів мають забезпечувати освітній процес з орієнтацією на базову структуру компетентності.

Усвідомлюючи принципові відмінності у функціональному навантаженні різних суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, бо, як говорить М. Цуркан, навіть обсяг компетентності кандидата на посаду судді та діючого судді є об'єктивно різними [19, с. 64], не будемо однак йти шляхом сепарації питань освітньої підготовки окремих категорій осіб, оскільки такий підхід передбачає більш тривале, глибоке, спеціалізоване дослідження. Натомість ми спробуємо сформувати базову структуру компетентностей, яка є актуальною у більшій своїй частині для кожного суб'єкта процесуальної діяльності, тобто особи уповноваженої здійснювати пізнавальну кримінально-процесуальну діяльність та приймати процесуальні рішення (слідчий, дільничник, детектив, прокурор, слідчий суддя, суддя).

Компетентнісний підхід в освітньому процесі. Компетентнісний підхід до освіти (*competence-based education*) обрано не випадково, адже його головна ідея полягає у постановці акценту саме на результатах освітнього процесу, що, як ми вже з'ясували, є важливим для зацікавлених сторін усіх рівнів. Компетентнісний підхід у вузькому сенсі забезпечує формування конкретних знань, умінь, навичок, здібностей, готовності до професійної діяльності на основі визначених компетентностей [6, с. 76], а в широкому – забезпечує формування професійного компетентного кадрового складу відповідних органів, високого рівня професіоналізму та культури суб'єктів процесуальної діяльності, здатних відповідально виконувати посадові обов'язки, впроваджувати у свою практику новітні технології та інновації, належним чином забезпечувати додержання прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, створювати позитивний імідж відповідних органів у суспільстві [11, с. 38].

А. Мудрик та В. Кихтюк пропонують концептом «компетентність» позначати «поінформованість, обізнаність, авторитетність; інтегровану (загальну) здатність особистості успішно (кваліфіковано) виконувати діяльність; поглиблене знання предмета; особистісну якість (сукупність якостей); володіння людиною відповідною компетенцією; інтегральну властивість особистості; поєднання знань, умінь і навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії; результативно-діяльнісну характеристику освіти; освітні результати тощо» [5, с. 88]. Такий концептуальний ланцюг визначень служить ілюстративним прикладом складної природи феномена компетентності та плюралізму його інтерпретацій. В інших джерелах знаходимо такі визначення «компетентності»:

– результат набуття компетенцій, результат навчання (професійної підготовки), зорієнтований на вимоги ринку праці, інтегративна характеристика ділових та особистісних якостей фахівців, що відображає рівень знань, умінь, досвіду для

досягнення мети певного виду професійної діяльності, а також моральна позиція фахівця [25, с. 224];

– індивідуальна інтегративна характеристика особистості, яка засвідчує її готовність та спроможність здійснювати на належному рівні професійну діяльність, застосовуючи увесь спектр необхідних знань, умінь і навичок, ефективно мобілізуючи власні здібності та досвід, у залежності від конкретної професійної ситуації, демонструючи гнучкість і творчість мислення [34, с. 7];

– інтеграційна категорія, що припускає єдність правових знань та мовленнєвих умінь конкретної особистості [23, с. 30];

– динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [20, с. 25];

– сукупність навичок і знань, які роблять особу спроможною до професійного виконання специфічних фахових завдань, що можуть виникнути під час роботи на певній посаді [35, с. 5].

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність трактується як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей» (п.п. 13. ч. 1 ст. 1).

Беручи за основу узагальнені дані вказаних досліджень, можна сформулювати авторську концепцію розуміння компетентності суб'єкта процесуальної діяльності: **компетентність суб'єкта процесуальної діяльності** – це складний, багатоконпонентний феномен, що відображає індивідуалізований набір динамічних характеристик особи, які забезпечують якісне виконання завдань, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, та відповідають очікуванням суспільства у демократичній державі.

У цьому визначенні термін «характеристика» використано як узагальнене позначення сформованих знань, умінь, навичок, досвіду, здібностей, майстерності, мотиваційних, інтелектуально-вольових, творчих, комунікаційних, аналітичних, адаптаційних, інтеграційних та інших ресурсів, моральних якостей особи, уповноваженої на здійснення процесуальної діяльності та прийняття процесуальних рішень. Ознака індивідуалізованості означає, що попри існування загальної матриці компетентностей, які закладаються як стандарт в освітні програми, кожна конкретна особа (слідчий, дізнавач, детектив, прокурор, слідчий суддя, суддя) володіє своїм унікальним набором, «сплавом» компетентнісних характеристик. Якись із них можуть бути розвинуті краще, якись слабше, але сумарно вони мають бути локалізовані вище мінімального порогу вимог і стандартів. Ознака динамічності означає, що набуті характеристики можуть змінюватися з часом, одні удосконалюватися, інші деградувати, «гаснути», якщо відсутні умови для їх систематичного застосування. Додатково, динамічність позначає необхідність реагування суб'єкта процесуальної діяльності на нові тенденції та виклики правозастосовної діяльності, які змушують активізувати самоосвіту, мотивувати до посилення певного компонента. Очікування суспільства у демократичній державі полягають у тому, що інституційна інфраструктура кримінального провадження має бути укомплектована високопрофесійним персоналом з високими моральними та діловими

якостями. Такий персонал здатний реалізувати функції на засадах верховенства права, забезпечити здійснення справедливого правосуддя. Акцент на демократичному режимі зроблено для підкреслення значущої ролі довіри та поваги суспільства до державних інституцій, відкритості та прозорості діяльності останніх. Крім того, очікування суспільства у демократичній державі мають консолідуєчий потенціал щодо очікувань усіх інших зацікавлених суб'єктів.

Структура компетентності суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності. Застосування компетентнісного підходу передбачає чітке розуміння структури компетентності суб'єкта процесуальної діяльності. У протилежному випадку матимемо стихійне опанування знаннями та навичками, у тому числі за допомогою методу власних «спроб і помилок», коли фахівець вже призначений на посаду. У науці висловлюються різні міркування щодо визначення структури професійної компетентності юриста (див. табл. 1).

Таблиця 1

Основні підходи до визначення компонентів структури професійної компетентності юриста, узагальнено авторкою

Автор	Запропонований підхід до визначення компонентів структури професійної компетентності юриста
П. Ситник, О. Котикова [6, с. 195]	когнітивний, операційний та аксіологічний компоненти
І. Івашкевич [3, с. 10]	мотиваційно-цільовий, когнітивний, соціальний, аксіологічний, аутопсихологічний компоненти
О. Федоренко [8, с. 91]	змістовний, особистісний, мотиваційний та комунікаційний компоненти
О. Писаревська [28, с. 124]	методологічний, етичний, комунікативний, інформаційний, інтелектуальний, управлінський, соціальний, мовленнєвий, суспільно-корисний, продуктивний, автономізаційний, міжкультурний та стратегічний компоненти
А. Мудрик, В. Кихтук [5, с. 93-94, 95]	загальнокультурний, особистісно-мотиваційний, практично-діяльнісний, спеціальний, професійно-правовий, персональний, комунікативний, психологічний, соціально-психологічний, соціально-перцептивний компоненти та аутокомпетентність
М. Томчук, О. Торішній [34, с. 8-9]	спеціальний діяльнісний, соціальний, особистісний, індивідуальний, екстремальний компоненти та аутокомпетентність
А. Коструба [23, с. 30]	професійно-змістовний, професійно-діяльнісний, професійно-особистісний компоненти
І. Зошій [2, с. 488]	предметно-змістовий, етико-деонтологічний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-оцінний, комунікативно-регулятивний компоненти

Цінуючи значні зусилля вказаних та інших вчених, доводиться констатувати, що жодна із наведених пропозицій не відповідає нашому системному розумінню і водночас кожна із вказаних пропозицій має цінні ідеї, які, вочевидь, заслуговують схвалення. Не вдаючись у докладне коментування численних підходів через обмежених обсяг публікації, обмежимося загальним коментарем відсутності єдиних критеріїв для виділення компонентів, що детермінує появу суттєвих відмінностей та варіативності позицій, подекуди не цілком обґрунтованого множення пунктів, дублювання в межах однієї структури компонентів під різними назвами і т.д.

Рисунок 1. Структура компетентності суб'єкта процесуальної діяльності, розроблено авторкою

З урахуванням викладених вище міркувань та вказаних наукових джерел, **базова структура компетентностей суб'єкта процесуальної діяльності**, на наш погляд, інтегрує наступні компоненти (див. рис.1):

когнітивна компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для пізнавальної діяльності, розуміння юридичних текстів, розуміння стандартів та засад кримінального провадження, обрання раціональної стратегії виконання завдань під час досудового розслідування та судового провадження, здійснення процесуального керівництва та судового контролю у кримінальному провадженні; здатність до самоосвіти, тобто бути відкритим до нових знань та вмінь, самостійно організувати пізнавальну діяльність, спрямовану на вдосконалення вже здобутих компетентностей та опанування нових в умовах постійно виникаючих запитів та вимог слідчої, прокурорської, судівської практики;

операційна компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для застосування теорії, термінології та норм законодавства у правозастосовній діяльності, здатність виявляти гнучкість та пошук творчих рішень у різних нестандартних ситуаціях; майстерність обирати варіант рішення з існуючих альтернатив; формувати аргументаційну базу для ухвалення важливих рішень; здатність застосовувати мультидисциплінарні підходи до вирішення завдань під час досудового розслідування та судового провадження і т.д.;

комунікативна компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для комунікації, по-перше, у середині інституційної інфраструктури; по-друге, із різними учасниками кримінального провадження; по-третє, із представниками громадянського суспільства, громадськими організаціями, ЗМІ, блогерами і т.д.; уміння правильно інтерпретувати комунікаційні коди, викликати інтерес до спілкування під час проведення процесуальних дій чи ухвалення процесуальних рішень, поступово розв'язуючи поставлені завдання (з'ясування обставин події, перевірки версій, підтвердження або спростування певної інформації тощо), стримувати конфронтацію різних учасників кримінального провадження; спілкування у діалогічній та монологічній формі; здатність чинити позитивний вплив на співрозмовника, переконувати вчинити правильно з точки зору закону та моралі; майстерність спілкування із представниками медіа (розуміння, яку інформацію про кримінальне провадження можна оприлюднювати, а яку ні, в якій формі відводити незручні питання), комунікація в соціальних мережах тощо);

криміналістична компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, прийомів застосування техніко-криміналістичних засобів, застосування практичних рекомендацій криміналістичної тактики та методики розслідування кримінальних правопорушень; розуміння змісту та значення наукових доказів, потенційних можливостей судових експертиз, способів верифікації достовірності висновків експерта тощо;

психологічна компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для встановлення психологічного контакту, створення комфортного середовища для спілкування з учасниками кримінального провадження; майстерність діагностики та подолання протидії розслідуванню, вирішення міжособистісних конфліктів та сприяння примиренню сторін-опонентів; застосування спеціальних психологічних знань у кримінальному провадженні шляхом залучення фахівців психологів та експертів і т.д.;

інформаційно-аналітична компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок у сфері інформаційного забезпечення кримінального провадження, необхідних для роботи з різними джерелами даних та різними видами інформації (інформація про кримінальні правопорушення, інформація про осіб, база законодавства, правові позиції вищих судових органів тощо), у тому числі з використанням інноваційних технологій; майстерність аналізувати, здійснювати порівняння, узагальнювати та застосовувати слідчу, прокурорську та судову практику, дані статистики, виділяти головні факти, ідеї та дорядні тощо;

адаптаційна компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для пристосування для професійної діяльності в умовах значного навантаження, в екстремальних умовах специфічних безпекових, тактичних та інших викликів, в умовах зміни законодавства, еволюційного тлумачення міжнародних та національних стандартів правозастосовної практики тощо;

прогностична компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для моделювання та проектування різних напрямків розвитку ситуації, прогнозування наслідків проведення дій та прийняття процесуальних рішень; майстерність виявлення тактичних ризиків під час досудового розслідування та судового провадження та вчасного реагування на них; використання узагальнених даних для формування пропозицій вдосконалення діяльності системи кримінальної юстиції і т.д.;

рефлексійна компетентність – сформованість знань, вмінь та навичок, необхідних для самоаналізу та критичного мислення, здатність оцінювати власну діяльність з позиції «стороннього спостерігача» з метою недопущення прийняття необ'єктивних, упереджених рішень, вчинення дій, що суперечать етико-деонтологічним засадам тощо.

Висновки. Для балансу в дихотомії «освіта – практика» важливим є компетентнісний підхід, що означає узгодженість структури компетентностей суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності із вимогами та викликами сучасної правозастосовної практики. Сторонами, зацікавленими у якісній правничій освіті, є (1) здобувачі юридичного фаху і практикуючі юристи; (2) роботодавці; (3) учасники кримінального провадження; (4) демократичне суспільство. Заклади юридичної освіти у від-

повідь на запити стейкхолдерів мають забезпечувати освітній процес з орієнтацією на базову структуру компетентності, яка передбачає когнітивний, операційний, комунікативний, криміналістичний, психологічний, інформаційно-аналітичний, адаптаційний, прогностичний, рефлексійний компоненти.

Дисбаланс у дихотомії «освіта – практика» може бути детермінований хибними стратегіями в освітньому процесі, переваженням нерелевантними навчальними дисциплінами, відсутністю розуміння актуальних потреб правозастосовної діяльності в умовах сучасних викликів і т.д. Як результат, це приводить до соціально шкідливих наслідків у вигляді проблем у реалізації визначених законом функцій; прийняття помилкових процесуальних рішень; недоліків проведення процесуальних дій та застосування законодавства; втрати довіри суспільства до системи кримінального правосуддя, адже некомпетентність одного фахівця доволі часто екстраполюється громадськістю на всю державну інституцію під гаслом «всі такі!».

Принагідно підкреслимо, що формула професіоналізму суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності не вичерпується наявністю тільки компетентностей, а передбачає також високу мотивацію до професійної діяльності, а також наявність розвинених професійно важливих якостей, зокрема, сміливість, лідерство, допитливість, витривалість, урівноваженість, креативність, толерантність, сумлінність, відповідальність, ініціативність, усвідомлення ціннісних установок, моралі, деонтологічних правил діяльності.

Література:

- Біленчук П. Підготовка юристів нової генерації. Світовий досвід та реалії українського класичного університету. *Віче*. 2013. № 22. С. 6–8.
- Зошій І. В. Формування професійної компетентності майбутніх юристів. *Молодий вчений*. 2018. № 3(2). С. 487–492.
- Івашкевич І. В. Структура професійної компетентності юриста. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т. 2. Вип. 2. С. 1–21.
- Калюжний Р. А. Теорія держави і права – основа формування професійної компетентності майбутніх правників. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 1. С. 194–196.
- Мудрик А. Б., Кихтюк О. В. До питання професійної компетентності юриста. *Психологічні перспективи*. 2020. Вип. 35. С. 83–100.
- Насіленко Л. Професійна підготовка майбутніх юристів на основі компетентнісного підходу (з досвіду роботи Університету сучасних знань). *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 6. С. 75–81.
- Ситник П. Фахова підготовка майбутніх юристів у закладах вищої освіти: сучасний стан і проблематика. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 26 (1). С. 194–197.
- Федоренко О. Зміст професійної компетентності юриста. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2018. Вип. 1. С. 87–93.
- Топчий О. Гуманістичні аспекти професійної освіти як основа моделювання процесу підготовки слідчих у вищих навчальних закладах міністерства внутрішніх справ України. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка*. 2011. Вип. 99. С. 223–230.
- Загородній В. Є. Професійна підготовка прокурорів у контексті прийняття нового Закону України «Про прокуратуру». *Митна справа*. 2014. № 5 (2.2). С. 109–114.
- Козьяков І. Принципи постійної професійної підготовки прокурорів. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 2. С. 37–43.
- Кущ В. М. Підготовка прокурорських кадрів у контексті реформування правничої освіти: європейські моделі та вітчизняні реалії. *Юридична наука*. 2011. № 1. С. 28–33.
- Томєєв О. А. Спеціальна підготовка кандидатів на посаду прокурора як теоретична та практична проблема. *Держава і право*. 2015. Вип. 67. С. 41–51.
- Бурмака Є. А. Післядипломна підготовка суддів у контексті верховенства права. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 405–409.
- Костенко А. Спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді складовою процесу формування суддівського корпусу в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1. С. 8–14.
- Онїшук М. В. Підготовка кандидатів на посаду судді – як загальнодержавне завдання. *Слово Національної школи суддів України*. 2017. № 2. С. 6–12.
- Потильняк О. І. Добір та підготовка суддів: аналіз міжнародно-правових актів зарубіжного та вітчизняного законодавства. *Юридична наука*. 2014. № 11. С. 173–180.
- Фулей Т. Добір і підготовка суддів та прокурорів у Португалії. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 101–106.
- Цуркан М. І. Професійна компетентність у процедурах добору на посаду судді та кваліфікаційного оцінювання суддів. *Юридична Україна*. 2019. № 8. С. 58–65.
- Цуркан М. І. Професійна компетентність у процедурах добору на посаду судді та кваліфікаційного оцінювання суддів. *Слово Національної школи суддів України*. 2018. № 4. С. 22–34.
- Ступенко В. В. Формування психологічної компетентності як елемент криміналістичної підготовки слідчих. *Форум права*. 2009. № 3. С. 237–241.
- Калита О. П. Концептуальні підходи в дослідженні комунікативної компетентності юристів. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 35. С. 36–39.
- Коструба А. В. Проблеми формування професійної комунікативної компетентності юристів. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 29–33.
- Ценко М. Б. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого»*. 2014. № 4. С. 41–50.
- Яворська Г. Х. Комунікативна компетентність майбутнього юриста – складова професійної компетентності. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2011. № 1–2. С. 59–65.
- Бочевар А. Г. Стан сформованості інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів. *Наука і освіта*. 2016. № 1. С. 5–10.
- Жданюк А. Конфліктологічна готовність як основа формування конфліктологічної компетентності юриста. *Молодь і ринок*. 2017. № 9. С. 185–190.
- Писаревська О. В. Стратегічна компетентність у структурі професійної компетентності юристів-міжнародників (на прикладі досвіду університетів Франції). *Педагогічний альманах*. 2019. Вип. 42. С. 122–129.
- Бескровний О., Тернов С. Особливості формування інформаційно-аналітичної компетентності правників. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. Вип. 18. С. 15–20.
- Бахін В. П., Цимбал П. В. Роль криміналістики в підготовці фахівців у боротьбі з кримінальними правопорушеннями. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2-3. С. 205-211.
- Рембач О., Перкатий Р. Теоретичні засади формування самоосвітньої компетентності у майбутніх юристів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2018. Вип. 3. С. 1–16.

32. Морська Л. І. Модель системи формування медіаторської компетентності майбутніх юристів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. 2015. № 2. С. 20–27.
33. Зошій І. В. Мотив і мотивація досягнення як важливий показник професійної компетентності юристів. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т. 2. Вип. 1. С. 1–12.
34. Томчук М., Торічний О. Соціально-психологічний аналіз професійної компетентності майбутніх юристів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 2. С. 1–12.
35. Малетов Д. В. Щодо поняття «компетентність» судді Вищого антикорупційного суду. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 6. С. 3–7.

Dufeniuk O. Balance in the dichotomy "education – practice" in criminal procedural activity: competence aspect

Summary. The article is a continuation of the cycle of publications related to the topic of balance in criminal proceedings. This time, the focus of research attention is on the balance in the dichotomy "education – practice". This balance is based on a legal axiom: the criminal justice system will not be effective without the involvement of significant intellectual resources and high-quality educational training of the personnel of pre-trial investigation bodies, the prosecutor's office and the court. The purpose of the article is to present the author's concept of the competence structure of the subject of procedural activity. This is one of the important conditions for achieving balance in the "education – practice" system in the context of criminal proceedings. The first part

of the article outlines the parties interested in quality legal education. These stakeholders are divided into four categories: (1) legal graduates and practicing lawyers; (2) employers; (3) participants in criminal proceedings; (4) a democratic society. The second part explains the meaning of the "competence approach" and shows the pluralism of definitions of the concept "competence". The third part is devoted to the basic structure of competence of the subject of criminal procedural activity. It includes the following components: (1) cognitive competence; (2) operational competence; (3) communicative competence; (4) forensic competence; (5) psychological competence; (6) information and analytical competence; (7) adaptive competence; (8) prognostic competence; (9) reflective competence. In the final part of the article, it is concluded that a number of factors can determine the imbalance in the dichotomy «education – practice»: faulty strategies in the educational process, it's overloading with irrelevant academic disciplines, lack of understanding of the actual needs of law enforcement activities in the conditions of modern challenges, etc. As a result, socially harmful consequences appear, such as problems in the implementation of procedural functions; errors in procedural decisions, actions, interpretation of legislation; decreasing public trust in the criminal justice system. It is additionally emphasized that the formula of professionalism of the subject of criminal procedural activity is not exhausted by the presence of competences only, but also involves high motivation for professional activity, as well as the presence of developed professionally important qualities.

Key words: professional training, legal education, criminal proceedings, criminal-procedural activity, personnel competence, pre-trial investigation bodies, prosecutor's office, court.